Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Erikoissuunnittelija Teija Haavisto
Kiertotalousratkaisut, Jätteet-ryhmä

25.10.2023

SYKE/2023/1944

Eduskunnan suuri valiokunta
suuri.valiokunta@eduskunta.fi

Viite: Suuri valiokunta perjantai 27.10.2023 klo. 13:30 U 57/2023 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: **U 57/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi maaperän seurannasta ja kestokyvystä (maaperän seurantaa koskeva laki)**

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua suurelle valiokunnalle.

Suomen ympäristökeskus pitää direktiiviehdotuksen tavoitetta maaperän terveyden turvaamisesta ja parantamisesta kunnianhimoisena, mutta kannatettavana ottaen huomioon maaperän tärkeyden luonnon monimuotoisuudelle, ilmastonmuutoksen hillinnälle ja siihen sopeutumiselle, ruokaturvalle, ympäristön saastumisen vähentämiselle, vesiensuojelulle ja kestävän kehityksen tavoitteille.

Suomen ympäristökeskus pitää valtioneuvoston kantaa kannatettavana ja tarkoituksenmukaisena. Haluamme kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

Suomessa säännöllistä maaperäseurantaa on tehty peltomailla painottuen lähinnä maaperän kemiallisiin ominaisuuksiin lukuun ottamatta viimeisintä näytteenottokierrosta vuonna 2018. Maaperän seurannassa on kansallisesti tunnistettu selkeitä resurssipuutteita (metsämaa, kaupunkialueet, maaperän monimuotoisuus, haitalliset aineet). Direktiiviehdotuksen vaatimukset lisäävät näytepisteiden määrää huomattavasti ja uusia muuttujia seurantaan. Maaperässä muutokset tapahtuvat hitaasti, joten resurssien käytön kannalta olisi järkevää toistaa seurantoja 10 vuoden välein.

Maa-alueiden rakennuskäyttöön ottamisen ja maaperän läpäisemättömällä kerroksella sulkemisen vuosittainen seuranta ei ole nykyisin saatavilla olevien aineistojen avulla mahdollista ilman kansallisesti tuotettua lisämateriaalia. Pidempi seurantasykli, esim. 5 vuotta, olisi parempi.

Syken (osittain yhdessä muiden tahojen kanssa tekemien) tutkimusten perusteella on tarpeen kartoittaa peltomaiden ja kaupunkialueiden maaperän orgaanisten haitta-aineiden, kuten biosidien, lääkeaineiden ja PFAS-yhdisteiden pitoisuuksia alueilta, joilla on hyötykäytetty yhdyskuntajätevesilietteitä tai pitkäaikaisesti käytetty yhdyskuntalietepohjaisia tuotteita (Liite 1 B-osa jäsenmaan valitsemat seurattavat orgaaniset epäpuhtaudet). Tämä tulee lisäämään seurantakustannuksia siitä, mitä U-kirjeessä on esitetty.

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Syke pitää direktiiviehdotuksen ”Yksi ulos – kaikki ulos” -periaatetta maaperän terveyden tilan arvioimisessa liian tiukkana. Muutamalle muuttujalle on annettu yksittäinen raja-arvo, joka on sama kaikille EU:n ilmastovyöhykkeille, ekosysteemeille ja maankäyttömuodoille. Esimerkiksi maaperän hiilipitoisuutta seurataan mineraalimailla orgaanisen hiilen ja saveksen suhteella. Tämä toimii suomalaisilla maatalousmaille. Metsämaille raja-arvo on huono, koska metsät kasvavat yleensä karkeammilla maalajeilla, joiden savespitoisuus on erittäin pieni tai olematon. Maaperän terveyttä arvioitaessa olisi tärkeää tarkastella maaperän tilaa laajemmin kuin vain yksittäisen muuttujan raja-arvoa ja seurata maaperän tilan kehityssuuntaa.

Kestävän maaperän hoidon periaatteista (Liite III) useat liittyvät suoraan maatalouteen ja nykyiseen yhteisen maatalouspolitiikan sääntelyyn, mm. kasvipeitteisyyden suosiminen. Osa periaatteista on sovellettavissa myös metsätalouteen. Orgaanisten maalajien osalta on mainittu vedenkorkeuden optimointi, millä voidaan vähentää turvemaiden kasvihuonekaasupäästöjä. Suomen ympäristökeskus pitää tärkeänä artiklan 10 mukaista kestävien käytäntöjen määrittämistä ja niiden tehokasta toimeenpanoa, jonka tukemiseen tarvitaan neuvontaa ja koulutusta laajasti eri sidosryhmille.

Pilaantuneiden maa-alueiden osalta on direktiiviehdotukseen sisällytetty varsin hyvin tarvittavaa joustavuutta ja järkevyyttä esim. korostamalla toiminnan riskiperusteisuutta ja tapauskohtaista riskinarviointia sekä jättämällä monia asioita kansalliseen harkintaan. On tärkeää, että tämä säilyisi direktiivin jatkokäsittelyssä. Todennäköisesti maaperän pilaantumiseen liittyviä ongelmia ei käytännössä pystytä ratkaisemaan vuoteen 2050 mennessä, koska uusia kohteita syntyy mm. onnettomuuksien seurauksena ja uusien aineiden haitallisten vaikutusten tunnistamisen myötä. Direktiivissä kannattaisi pyrkiä siihen, että jäsenmaat kansallisesti luovat strategiat ja ohjelmat, joilla johdonmukaisesti edistetään pilaantuneiden maa-alueiden tunnistamista, tutkimista ja kunnostamista. Tätä työtä tukemaan tulisi järjestää jäsenmaiden välistä tiedon vaihtoa ja kehittää yhteistyöverkostoja edistämään yhteisen tietopohjan, tavoitteiden ja periaatteiden muodostumista.

Pilaantuneiden alueiden tunnistaminen ja kunnostaminen esitetyssä aikataulussa on haastavaa. Jos pilaaja maksaa-periaatetta ei pystytä toteuttamaan, joutuvat jäsenmaat tukemaan tavoitteiden saavuttamista joko toteuttamalla tai maksamalla vaadittuja toimia. Olisikin tarpeen tarkastella, voiko direktiivin toimeenpano johtaa puhdistamisesta vastuussa olevien tahojen tukemiseen, joka vaikuttaa eriarvoistavasti yritysten kilpailukykyyn, tai jota voisi pitää unioin sääntelyn mukaan "kiellettynä valtiontukea".

Kokemukset vesienhoidon EU-sääntelystä (vesipuitedirektiivi) osoittavat, että alkuperäisessä tarkoituksessaan joustavat ja perustellut numeeriset ympäristötavoitteet voivat vuosien saatossa muuttua, osin EU-tuomioistuimen päätöksillä, alkuperäistä tarkoitustaan laajemmin sovellettaviksi sitoviksi raja-arvoiksi. Tällainen kehitys estää usein tarkoituksenmukaisen, riskiperusteisen, päätöksenteon ja toiminnan kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla. Siksi olisi tärkeää, että numeeriset ympäristötavoitteet ehdotetussa maaperädirektiivissä olisi rajattu vain välttämättömiin maaperän tilaa kuvaaviin muuttujiin. Yllä mainittujen orgaanisten haitta-aineiden osalta muissa EU- tai kansallisissa säädöksissä, kuten lannoitelaki, esitetyt raja-arvot voisivat olla tehokkaampi keino ehkäistä maaperän likaantumista ja varmistaa puhtaat materiaalikierrot.

Direktiiviehdotuksen 9 § 5. kohdan maaperän terveyden maanomistajille ja hoitajille vapaaehtoisen sertifiointimekanismin merkitys ja hyöty jää epäselväksi. Maaperän terveyden tarkastelu rajoittuu liitteen 1 A- ja B-osassa mainittuihin muuttujiin. Jäsenmaat voivat itse valita mitä orgaanisia haitta-aineita seurattaisiin (B-osa), joten terveyden tarkastelu kriteerit olisivat todennäköisesti erilaisia eri jäsenmaissa. Jäsenmaille mekanismista aiheutuisi hallinnollista taakkaa ja kustannuksia.

Tämän lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet: erikoissuunnittelija Teija Haavisto, johtava asiantuntija Outi Pyy, erikoistutkija Jussi Reinikainen, ryhmäpäällikkö Noora Perkola ja erikoistutkija Katri Rankinen.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Jakelu: suuri.valiokunta@eduskunta.fi
Kopio: kirjaamo@syke.fi